

Mokslo Lietuva

PASITINKANT KNYGĄ APIE JONĄ DAUTARĄ ■ 4, 5 p.

BĖGAME MARATONĄ. KAS PIRMI PAVARGS? ■ 3, 9 p.

APIE LIETUVOS DVARŲ
SAMPRATĄ ■ 10, 11 p.

■ p. 8 Absoliutus prioritetas Kosminiame fone

■ p. 2 „Ruptelos“ siekis dirbti geriausiai

Nr. 1 (511)

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Gedimino Žemlėko nuotrauka

*Sėkmingų ir turiningų Jums
Naujųjų – 2014-ųjų metų!*

Faktas vertas įamžinimo – 2013-ieji metai baigėsi be sniego ir su pliusine temperatūra. Fotografuota prie Bernardinų ežero Trakuose 2013 12 29

SINTAUTAI pasipuošė Prano Vaičiūčio paminklu, įgijo ir savąją „Iliadą“

Malonu prisiminti šiltą ir ilgą 2013-ųjų rudenį, o jo pradžia prisiminimuose be išlygų turėtų priklausyti Sintautams, darbščių ir išradimų žmonių miesteliui Šakių rajone prie kelio, vedančio iš Vilkaviškio per Kudirkos Naumiestį į Šakius. Trijų upelių santakoje lemta būti ne kiekvienam miesteliui, o sintautiškiams sugebėjo dar ir užtventkti Pentos upę, kurią maitina tie upeliukai. Taip Sintautai įgijo dirbtinį ežerą, su kuriuo taip susigyveno, kad jau nebevadina dirbtiniu. Sintautai turi himną, o nuo 2001 m. vėliavą ir herbą, kuriame pavaizduota trijų upių santaka ir trys auksiniai dobilo lapai. Jie simbolizuoja tris broliukus dobiliukus Suintautaičius (arba Sintautaičius) – Petrą, Jurgį

ir Grigą, kurie 1561 m. iš karališkos malonės šioje vietoje gavo tris valakus žemės, įsikūrė, vėliau čia radosi kaimas, o nuo pirmų įsikūrusiųjų pavardės atsirado ir sutrumpintas pavadinimas – Sintautai.

Tais pavyzdžiais lyg ir pagrindėme paminėtąjį sintautiškių išradimą, nes gerai, kai kiekvienam išsprūdusiam žodžiui gali žmogus rasti tinkamą paaiškinimą. Epiniam pasakojimui įžangos lyg ir pakaktų, pats laikas sugrįžti į praėjusių metų rugsėjo 21-ąją, kai Sintautai iškilmingiausiu būdu minėjo ir pagerbė savo krašto poetinio žodžio dainių Praną Vaičiūtį (1876–1901). Paminklo poetui atidengimui pasirinkta jo mirties diena (rugsėjo 21-oji), labiau nei kuri kita kalendoriuje tikusi skambiu akcentu užbaigti pusantrų metu

trukmės žygį – taip knieti pavadinti tas dideles pastangas organizuojant ir įgyvendinant paminklo saviausiai krašto poetui pastatymą.

2012 m. vasario 29 d. įregistruota asociacija „Paminklo petui Pranui Vaičiūčiui fondas“, kurio steigėjais yra iš Sintautų valsčiaus kilęs, dabar Vilniuje gyvenantis inžinierius, savamokslis tapytojas Algis Augustaitis, Šakių rajono savivaldybės tarnautojas, „Sintautų akademijos“ įkūrėjas sintautiškis Vitas Girdauskas, iš Sintautų valsčiaus kilęs, dabar Vilniuje gyvenantis teisininkas Juozas Jacevičius, meno žinovas, žinomas fianansų analitikas vilnietis dr. Gitanas Nausėda, kultūros baruose dirbanti Diana Seriakovienė iš Kauno, paminklo pastatymo idėjos tėvas, iš Sintautų

kilęs, dabar Kaune gyvenantis žinomas bibliofilas Vidmantas Staniulis ir iš Šakių kilęs, dabar Vilniuje gyvenantis politikas, ne vienos kadencijos Lietuvos Respublikos Seimo narys dr. Arvydas Vidžiūnas.

Fondo steigėjai vienbalsiai išsirinko savo vadovybę. Fondo valdybos nariais tapo Vidmantas Staniulis (pirmininkas), Vitas Girdauskas ir Juozas Jacevičius. Fondo būstine pasirinktas V. Staniulio knygynas Kaune, nes šis miestas yra beveik Lietuvos viduryje, visiems patogiau atvažiuoti tiek iš Sintautų, tiek iš Vilniaus.

Nepaisant visų sunkumų, ne visada sėkmingo

■ Nukelta į 6 p.

ATMINTIS

SINTAUTAI pasipuošė Prano Vaičičiaio

■ Atkelta iš 1 p.

lėšų paminklui rinkimo vajuos, sintautiškai vis dėlto įgyvendino savo sumanymą. Regis, ir patys tuo dar negalėjo patikėti: net paminklo atidengimo dieną, kai Zanavykuose visi keliai vedė į Sintautus, visa fondo valdyba dar gyveno tarsi niekada nesibaigiančiais rūpesčiais.

Beje, tą dieną Sintautai apdovanoti ir dar vienu paminklu – dviejų tomų enciklopedinio pobūdžio monografija „Sintautai“, išleista autoritetingosios „Versmės“ leidyklos, turinčios didžiausią lokaliųjų monografijų rengimo patirtį. Visi, kuriems brangus rašytinis žodis, veikiausiai pritaris knygos palyginimui su paminklu, o šiuo atveju tai jokia hiperbolė, nes Lietuvoje tokios apimties ir aprėpties monografijos tikriausiai niekam dar neteko matyti. Nebent atsiverstume senųjų laikų foliantus, saugomus Vilniaus universiteto bibliotekoje, tik jie kažkodėl monografijomis lyg ir nevadinti. Didelių skaičių mėgėjams pranešime, kad „Sintautų“ I dalį sudaro 1448 puslapiai, II – 1542, tad dvitomyje iš viso 2990 puslapių. Tai 26-oji ir pati didžiausia „Versmės“ leidžiama „Lietuvos valsčių“ serijos knyga, ji skirta Lietuvos tūkstantmečiui (1009–2009), Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui (1918–2018) ir 1863 metų sukilimo 150-osioms metinėms (1863–2013). Žavėdamasis leidyklos vadovo Petro Jonušo veikla ir begaliniu užsispyrimu tarnauti mokslui ir kultūrai, galvą turiu nulenkti ir prieš šio dvitomio sudarytoją, vyriausiąją redaktorę istorikę Vidą Girininkienę, nepasiklydusią tarp kelių šimtų įvairių autorių pateiktų straipsnių, profesionaliai išlavavusių sudėtingiausiomis aplinkybėmis. Nuo šiol Sintautai turi savąją „Iliadą“, surėdytą tegu ir neeiluota forma, bet nemažiau informatyvią, tad būkite pasveikinti visi kūrėjai.

Nebūtų šio leidinio be viešosios įstaigos „Sintautų akademija“ (beje, be šio darinio būtų daug skurdesnis ne tik miestelio, bet ir viso krašto gyvenimas), Labdaros ir paramos fondo Šešupės euroregiono Šakių biuro ir jų vykdomų projektų. Vienas tokių – tarptautinis projektas „Sintautai-Goldap 2“, jo vadovas V. Girdauskas taip pat yra Labdaros ir paramos fondo Šešupės euroregiono Šakių biuro direktorius. Ir dar labai svarbu tai, kad enciklopedinis leidinys „Sintautai“ pasirodė ypatingu metu, kai Lietuva pirmininkavo Europos Sąjungos Tarybai, o pats leidinys juk ir finansuotas iš Europos Regioninės plėtros fondo. Sintautiškai pateikė akivaizdų įrodymą, kad kultūrinės pastangos, lokaliųjų istorijos tyrinėjimus įmanoma finansuoti ES tarptautinio bendradarbiavimo programų lėšomis.

Išties stebėtinų asmenybių kupina

Poeto Prano Vaičičiaio paminklą (skulptorius Juozas Šlivinskas) Sintautuose atidengė Šakių rajono meras Juozas Bertašius ir Paminklo poetui Pranui Vaičičiui fondo pirmininkas Vidmantas Staniulis

Lietuvos žemė, jos tampa matomos, kai joms netrukdoma, o jei dar būtų bent kiek daugiau padedama, leidžiama visa jėga reikštis, tai turėtume neįtikėtinai stiprią ir teisingą valstybę, išsispresčią daugybę problemų, apie kurias diena iš dienos malama tuščiomis gironomis, bet kurios atrodo neįveikiamos tarsi virš Lietuvos kybantį prakeiksmas.

Dvi Lietuvos kalbinio ažuolo šakos

Akivaizdu, kad Sintautai nė už ką nelinkę nusileisti netoliese esančiam

patys nesusimąstome, kad kalbame bendrine lietuvių kalba, kuri per Jablonskį tautoje plito ir iš Griškabūdžio apylinkių. Tad į Griškabūdį važiuojame kaip į mūsų bendrinės kalbos gimtavietę, o nuo 2012 m. birželio galime važiuoti pasižiūrėti ir bendrinės lietuvių kalbos tėvo Jono Jablonskio paminklo (skulptoriaus Romualdas Kvintas iš Vilniaus).

Sintautai į šį išties stiprų kozirį ryžosi mesti gal ne ką silpnesnę kortą: jie turi Praną Vaičių (1876–1901), kone patį lietuviškiausią lietuvių poetą. Tad jei 2012 m. Griškabūdį papuošė Jono Jablonskio paminklas, tai siekdami neatsilikti sintautiškai 2013-ųjų rugsėjo 21 d. Sintautuose atidengė paminklą Pranui Vaičičiui (skulptorius Juozas Šlivinskas iš Kauno). Gal ir ne viskas Lietuvoje slysta lyg per sviestą, bet kai

kas nuveikiama.

Vaičičiaio pavardė brangi ir Griškabūdžiui. Ne vien dėl poeto eilėraščių, kurie griškabūdiečių širdis ne mažiau jaudina kaip sintautiškių. Mat 1792–1796 m. statytoje Griškabūdžio Kristaus Atsimainymo bažnyčioje (architektas J. Vališauskas) kunigavo išradingas ir darbštus sielovadininkas Juozas Vaičaitis (1881–1961), poeto Prano Vaičičiaio jauniausias brolis. Šio kunigo pastangomis 1933 m. pagal kauniečio inžinieriaus Antano Bistricko projektą pastatyta išpūdinga ir tuo metu visai moderni varpinė. Su aštuonkampės formos medine bažnyčia betoninė varpinė sudaro gal kiek ir netikėtą, bet darnų architektūrinį ansamblį. Kunigas Juozas Vaičaitis, kaip ir dera garbiam dvasiško luomo asmeniui, palaidotas bažnyčios šven-

asmenybėmis bei jiems skirtais paminklais. 1901 m. čia atgulė vos 25-erių sulaukęs Pranas Vaičaitis, o lygiai po 90-ies metų – 1991-aisiais – kapinėse vietos po galingu ažuolu atsirado didžiam šio krašto mylėtoju lingvistinės lietuvių stilistikos mokyklos kūrėjui profesoriumi Juozui Pikčilingiui. Bendrinės kalbos tėvas Jonas Jablonskis ir stilistikos mokslo tėvas Juozas Pikčilingis – mums tarytum dvi Lietuvos kalbinio ažuolo šakos.

Sintautuose ir Griškabūdyje gal net labiau nei kitose vietose pajunti, kaip daug kas mūsų gyvenime siejasi, susipina į vientisą ir sunkiai atrišamą mazgą, o kultūros srityje taip jau yra, kad vieną gerą darbą neišvengiamai vejas kitas. Sakoma, kad geras pavvyzdys užkrečia – tiksliau nepasakysi. Moksle kalbama apie sinerginį įvairių

Nuveiktas didžiulis darbas, dabar galima ir nusišypsoti – dvitomio sudarytojos, vyriausiosios redaktorės Vidos Girininkienės ir „Versmės“ leidyklos vadovo Petro Jonušo rankose enciklopedinės kolektyvinės monografijos „Sintautai“ dvi dalys

Griškabūdžiui, nors tai nėra lengva. Griškabūdis teisėtai didžiuojasi turįs Joną Jablonskį (1860–1930), kuriam šio krašto žmonės į lūpas įdėjo lietuvišką žodį grynuolį, bene didžiausią viso zanavykų krašto vertybę. Dažniausiai

Yra į ką pasižiūrėti ir kitiama parodyti. Šalia stalų kone lūžtančių nuo dvitomės enciklopedinio pobūdžio kolektyvinės monografijos „Sintautai“ panoros nusifotografuoti Šakių rajono savivaldybės meras Juozas Bertašius, skulptorius Juozas Šlivinskas, paminklo poetui P. Vaičičiui kūrimo iniciatoriai ir idėjos įgyvendintojai Vitas Girdauskas, Algis Augustaitis, Vidmantas Staniulis, Diana Seriakovienė, Juozas Jacevičius, Alytaus statybos firmos „Sonetas & Co“ vadovas Motiejus Jakubauskas

paminklu, įgijo ir savąją „Iliadą“

reiškinių tarpusavio ryšį, sąveikas, įtakas, neįtikėtinas pasekmes kartais sukeliančias priežastis ir priešingai, jei pirmenybę teiksime priežastims. Kultūroje ligi šiol lyg ir netenka stebėti drąsiau šią sąvoką vartojant, nors būtent čia sinergija reiškiasi gal kaip jokioje kitoje gyvenimo srityje. Šių eilučių autoriui nėra paprasta (bent kol kas) atsekti, kaip Jono Jablonskio paminklo kūrimas Griškabūdyje paveikė paminklo Pranui Vaičiūčiui radimąsi Sintautuose (ar priešingai), užtat akivaizdžios kitos įtekmės. Aišku, yra konkretūs asmenys, be kurių nebūtų ir vieno, ir kito paminklo, mes prie jų dar praeisime, bet mūsų mąstymas jau tiek paveiktas, kad pakankamai lengvai leidžiamės įtikinami aplinkos poveikiams. Tik štai ką reiktų pasakyti: jeigu Sintautuose ir Griškabūdyje nebūtų suformuoto tinkamo kultūrinio klimato, jeigu nebūtų žmonių ypatingos poetinio žodžio pajautos, pagarbus, gal net pietietiško santykio su gimtąja kalba, reikšmingos zanavykiško pasaulėvaizdžio ir pasaulėjautos dalies, tai apie jokių lietuviško žodžio didžiavyrių paminklų nė kalbos nebūtų. Štai kodėl Sintautų ir Griškabūdžio kultūrinės varžytuvės (jeigu apskritai tokios egzistuoja, o nėra vien prašalčio nekaltas literatūrinis bandymas pasiaiškinti priežastis ir pasekmių ryšį mūsų gyvenime) drįsčiau vadinti ne konkurencija ir varžybomis, bet sinergine sąveika, teikiančia akivaizdžios abipusės naudos.

Taisyklingo lietuviško žodžio tvirtovėje

Kultūrinį abiejų miestelių klimatą kūrė ir puoselėjo daugybė žmonių, bet pamatus kūrusiųjų priešakyje pirmiausia matau Juozą Pikčilingį ir jo mokinius, o šiandien jau ir tų mokinių darbų tęsėjus. Gera sėkla krito į derlių dirvą.

Keista, kad pasiryžęs imtis rašinio apie Prano Vaičiūčio paminklo Sintautuose atidengimo iškilmes, poeto svarbą Sintautams ir Lietuvai, pradėjau tarsi net ir ne nuo paminklo, ir ne nuo jo kūrimo iniciatorių ir kūrėjų. Ko iš prašalčio benoretė. Tikriausiai taip kuklias šio rašinio autoriaus pastangas įvertins ir vienas kitas nekantrėsnis skaitytojas. Ir jie bus teisūs. Tačiau paminklai neišauga dykvietėje, paminklas – tai dvasinės energijos sankaupos materializuota išraiška, daugelio veiksmų rezultatas. Jeigu bent dalį tų veiksmų pavyktų atskleisti, išryškinti, tai jau turėtume ne šiaip įvykusį faktą ar įvykį, bet raidą, gal net tam tikrą įvadą į kultūros reiškinių istoriją. Norėdamas išryškinti šią mintį drįstu pasiduoti kai kuriems prisiminimams, manydamas, kad asmeniniai įspūdžiai reikalo nepagadins.

Aldonos ir Jono Čingų labdaros fondo vadovo Jono Endriukaičio, kilusio iš Šilgalių (Šakių r.) kaimo, susijusio ir su Sintautais, dėka šių eilučių autoriui yra tekę dalyvauti ne viename renginyje Sintautuose, Griškabūdyje ir kitose Šakių rajono vietose. Ypač įsiminė 39-oji Kalbos diena, paminėta 2011 m. birželio 11-ąją Sintautuose. Ji buvo skirta kalbininko Juozo Pikčilingio 85-osioms gimimo metinėms pažymėti. Kartu vyko Prano Vaičiūčio skaitymai Vaičiūčių sodyboje.

Labai turininga buvo pati kelionė iš Vilniaus į Sintautus. Autobuselyje kartu važiuojo net trys buvę profesoriaus J. Pikčilingio studentai: profesorė

Regina Koženiauskiene, kuri vežėsi naują jos pačios su bendraautorėmis sudarytą 700 puslapių J. Pikčilingio „Stilistikos darbų rinktinę“, kultūros istorikas, buvęs Vorkutos lagerių kalnys, ilgametis Zanavykų bendrijos pirmininkas, Albinas Vaičiūnas, beje, „Sintautų akademijos“ pavadinimo autorius (2013 m. vasarą jis pasitiko savo 80-metį), ir jau spėtas trumpai pristatyti Jonas Endriukaitis, nuoširdžiai vykdamas Lietuvos patriotų Čingų* priesakus. Buvo proga prisiminti Kalbos dienos švenčių užgimimo ištakas Šakių rajone, kurios neapsiejo be J. Pikčilingio indėlio. Profesorius buvo nepakeičiamas tų švenčių dalyvis. Jam rūpėjo ne vien akademiniai ir mokslo reikalai. Jis buvo ir savo mokinių bei bendraminčių atmintyje išliko kaip tikras lietuviško žodžio puoselėtojas, propaguotojas, kur reikėdavo – ir gynėjas. Iš kitų to paties reikalavo. Buvo nepakantus aplaidžiai žiūrintiems į gimtąją kalbą, už tokį abejingumą negailėdavo kritikos. Per seminarus už kalbos šiuokšlinimą – netaisyklingą ar nelietuvišką sakinio konstrukciją, blogai sukirčiuotą žodį, apskritai neatsakingą požiūrį į kalbą

Šeimoje augo keturi broliai. Lankė Naudžių, vėliau Sintautų pradžios mokyklą. Baigęs šešis skyrius būsimo kalbininkas tęsė mokslus Šakių „Žiburio“ gimnazijoje. 1944 m. traukdami iš Lietuvos vokiečiai du brolius – Juozą ir Zigmą – išsivarė kasti apkasų į Karaliaučiaus kraštą. Prie Įsrūčio broliai pateko į rusų rankas, buvo mobilizuoti ir pasiūti į frontą. 1945 m. kovo mėn. Juozas buvo sužeistas, gydytas Kaune, vėliau Riazanėje. Grįžo į Lietuvą kaip antros grupės invalidas. Tęsė mokslus gimnazijoje, kuri iš Šakių tuo metu buvo perkelta į Lukšius. Po gimnazijos įstojo į Kauno universiteto Istorijos-filologijos fakultetą, o po trijų kursų fakulteto lituanistai buvo perkelti į Vilniaus universitetą. Reikėjo atliuvinti sostinę ir tas buvo daroma net tomis sąlygomis.

Šiuos faktus iš J. Pikčilingio biografijos pravartu prisiminti. A. Vaičiūniui darė įspūdį pamėgtojo profesoriaus visuomeninė veikla, su kai kuriais įvykiais kryžiuosiu judviejų keliai. Ne sykį Vaičiūniui teko buvoti profesoriaus gimtinėje, sykį geriant arbatą ir gimė mintis steigti kraštiečių sambūrį. 1989 m. sausio 13 d. Vilniaus meni-

niekada nenutrūko, jam gimtas kraštas buvo tarsi gyvybės šaltinis. O kad tikrai taip yra, galima įsitikinti Sintautų vidurinės mokyklos literatūriname muziejuje. Jame daug jaudinančių eksponatų, skirtų Pranui Vaičiūčiui, Juozui Pikčilingiui ir kitiems šio krašto šviesuoliams – rašytojui kunigui Antanui Tatarei, 1918 m. Vasario 16-osios Nepriklausomybės Akto signatarams Saliamonui Banaičiui ir Jonui Vailokaičiui, iš Pikčirnių kaimo kilusiai garsiai Vailokaičių šeimai (Sintautų kapinėse yra meniškas brolių Juozo ir Jono Vailokaičių tėvams Motiejui ir Petronėlei pastatytas paminklas), rašytojai Petronėlei Orintaitei, primirštam poetui Pranui Liukaičiui, etnografei Angelei Vyšniauskaitei, pedagogui Pranui Naujokaičiui, muzikai Juozui Kamaičiui ir kitiems savo kraštą garsinusiems sintautiškiams.

Nepakartojamo krašto nuostabi saktmė

Muziejuje derama vieta turėtų atsirasti ir pačiai šio muziejaus kūrėjai mokytojai Marijai Rasiukevičiūtei-Puodžiukaitienei (1933–2012). Tai ši lituanistė, sužavėta Prano Vaičiūčio eilė-

Prie ypatingo, išsiskiriančio Sintautų žmonių poetiško dar sugrįšime – būtų aplaidu šios potėmės neišplėtoti. Bet prieš tai keli asmeniniai įspūdžiai apie mokytoją M. Puodžiukaitienę.

Mūsų autobuselis iš Vilniaus su garbiais žilaplaukiais buvusiais J. Pikčilingio studentais (tai netaikytina profesorei Reginei Koženiauskienei, jaunatviškai stebėtinai elegancijos ir patrauklumo moteriai) vėlavo, kaip kad pasitaiko kelionėse, tad mokytoja M. Puodžiukaitienė anksčiau atvykusiems į Sintautus jau vedė ekskursiją po mokyklos muziejaus ekspoziciją. Muziejui skirtas kambarėlis ne toks, kad sutalpintų viską, kas sukaupta ir ką tiesiog būtina tokia proga parodyti, todėl dalis eksponatų buvo išdėstyta koridoriuje. Tai nesumenkino bendro įspūdžio, kadangi kiekviena nuotrauka, knyga, portretas, prisiminimų aprašymai, jubiliejinės juostos ar paprasčiausias, atrodytų, atvirkstas mokytojos Puodžiukaitienės rankose ir pasakojime prabildavo kaip jaudinantis gyvenamojo meto dokumentas, gyvas liudytojas, žmoniškumo ir meilės gimtinei atspindys. Su meile rinkti eksponatai kalba savaime, o mokytojos lūpose visa tai virto į nuostabią nepakartojamo krašto saktmę.

Šito įspūdžio nebūtų buvę be pačios mokytojos asmenybės, kiekviename žmoguje ieškojusios gerųjų savybių, teigiamų bruožų, šviesos. Gali ieškoti neieškojęs, bet jei pačia ieškančiam tų savybių nėra, tai sąskambio su kitu žmogumi neišgausi. Turi būti dar ir sielų rezonansas, toks tokią turi atpažinti. Mokytoja M. Puodžiukaitienė tokia savybę turėjo. Ką dar pastebėjau, nutvėriau save patį: nuo šiol į visus šios Sintautų mokytojos mokinius žiūriu įdėmesniu žvilgsniu, tarsi ieškodamas panašumo, bet ne išorinio, o tai, kas juose primena tą širdingą iš Marijampolės krašto kilusią mokytoją, visą save atidavusią Sintautų mokyklai ir jos mokiniams, nes 60 metų čia buvo Mokytoja. Vargu ar kas išsamiau ir įdomiau už mokytoją būtų galėjęs papasakoti ir apie Praną Vaičiūči.

Laimės akimirka mokytojos gyvenime

Atmintis kartais gali ir suklaidinti, bet man regis, kad pirmą kartą mokytoją M. Puodžiukaitienę pamčiau per jos buvusio mokinio, o dabar žymaus bibliofilo ir mecenato Vidmanto Staniulio sudarytos knygos „Diagnozė: bibliofilija“ sutiktuves. Tai buvo 2010 m. rugpjūčio 27 d. Nacionalinio M. K. Čiurlionio muziejaus M. Žilinsko galerijoje Kaune. Knygos autorius pristatė susirinkusiems savo mokytoją, o ji su kitais atvažiuosiais sintautiškiams širdingai sveikino knygai gyvenimą skyrusį savo mokinį. Manau, tai buvo laimės akimirka mokytojos gyvenime, bet ne vienintelė.

* Agronomas, vėliau pramonininkas, mecenatas Jonas Činga kilęs iš Biržų krašto, tačiau pokario metais pasitraukęs į Kanadą, vėliau JAV, buvo priverstas savo pavardę rašyti taikantis prie anglų raidyno, neturinio Č raidės. JAV jo pavardė buvo rašoma Cinga. Taip rašoma pavardė įvirtinta ir sutuoktinių Aldonos ir Jono Čingų įkurtojo labdaros Fondo pavadinime. – G. Z. pastaba.

XXVII knygos mėgėjų draugijos nariai prie poeto Prano Vaičiūčio paminklo Sintautuose

J. Pikčilingio aistra prasiverždavo visa jėga. Anot R. Koženiauskiene, šikaltelio klaida galėjo būti įvardyta tokiais mediciniais terminais: kalbos mažakraujystė, negalia, paliegimas, luošumas, išsigimimas, kurtumas, apakimas, atrofija, apatija ir t. t. Išsivirtinė, profesorius lūpose tapdavusi kalbos darymo metaforomis. Studentams tai darė poveikį.

Sprendžiant iš dalyvių prisiminimų, Kalbos ir literatūros šventėse Šakių rajone J. Pikčilingis jautėsi tarsi taisyklingo lietuviško žodžio tvirtovėje, savotišku pilėnu, kur jį supo bendraminčiai, tokią pat atsakomybę už lietuvišką žodį jaučiantys gentainiai.

Jam gimtas kraštas buvo kaip gyvybės šaltinis

J. Pikčilingis – Sintautų valsčiaus sūnus, gimęs Jōniškių kaime, Šakių apskrityje. Tėvai turėjo ne tik ūkį, bet ir plytinę, motina buvo mikli audėja.

ninkų rūmuose (dabar Prezidentūra) buvo steigiamas Zanavykų klubas. Susirinkimui vadovavo J. Pikčilingis, siūlęs kraštiečių klubą pavadinti Jotijos vardu, bet dauguma pasisakė už jiems įprastą zanavykų vardą. (Dabar tai Zanavykų bendrija, kuriai ilgą laiką vadovavo A. Vaičiūnas, dabar – Kęstutis Vaičiūnas) Klubo valdyboje, kol įstengė, darbavosi ir J. Pikčilingis, buvo surengęs nemažai įsimintinų renginių. Etnografinėje vakaronėje jis aptarė zanavykų šnekamosios kalbos ypatumus ir grožį. O 1989m. gruodžio 8 d. paminėtos pirmojo žymaus Sūduvos rašytojo kunigo Antano Tatarės mirties 100-osios metinės. Minėjimo scenarijų parašė pats J. Pikčilingis, perskaitęs ir pagrindinį pranešimą. 1990 m. sausio 25 d. minint J. Jablonskio 130-ąsias gimimo metines Vilniuje bendrinės kalbos tėvui surengtame vakare J. Pikčilingis taip pat perskaitė išsamų pranešimą.

J. Pikčilingio ryšiai su Sintautais

rašiais ir gyvenimo pavyzdžiu, 1965 m. įkūrė poeto literatūrinį muziejų. Įrengti padėjo Zigmą Pikčilingis, tas pats profesoriaus Juozo Pikčilingio brolis, su kuriuo karo metais abu buvo išvežti kasti vokiečiams apkasų. Aptariamu metu Z. Pikčilingis buvo „Lietžemūk-technikos“ Šakių skyriaus dirbtuvių vedėjas. Pirmieji į Vaičiūčių klėtyje įrengtą muziejų 1965 m. gegužės 31 d. įžengė ne kas kitas, o Vilniaus universiteto studentai lituanistai, kuriems dėstė Juozas Pikčilingis. Argi ne simboliška.

Pirmiausia mokytojos M. Puodžiukaitienės rūpesčiu nuolat daugėjo muziejaus eksponatų, kol pagaliau ir pats muziejus tapo Sintautų pagrindinės mokyklos krašto istorijos ir literatūros muziejumi. Įdomu apsilankyti norinčiam susipažinti su Sintautų ir šio krašto įžymybėmis. Argi neįdomu sužinoti, kad Sintautų žemelė išaugino ir kūrybai sparnus suteikė net 23 poetams ir prozininkams? Garbė parapajai ir visam kraštui.

MOZAIKA

SINTAUTAI pasipuošė Prano Vaičiaičio paminklu, įgijo ir savąją „Iliadą“

■ Atkelta iš 7 p.

Kitą kartą mokytoją M. Puodžiukaitienę su grupele sintautiškių teko susitikti Valdovų rūmų renginyje, kurio metu buvo pristatytas V. Staniulio pastangomis ir lėšomis išleistas K. Donelaičio poemos „Metai“ faksimilinis 1818 m. pirmasis leidinys. Kaip žinome, „Metus“ į vokiečių kalbą išvertė, spaudai parengė Karaliaučiaus universiteto profesorius Liudvikas Rėza. Pasaulyje išliko 18 tos poemos pirmojo leidimo egzempliorių, bent jau taip teigia V. Staniulio faksimilinio „Metų“ leidinio pratarėję akademikas Antanas Buračas.

Šį sumanymą V. Staniulis įgyvendino toli gražu ne priešokiu. Nuo sumanymo iki įgyvendinimo 2010 m. buvo praėję bene tuzinas metų, per tą laiką įvyko daug įvykių paties V. Staniulio gyvenime. Knyga pasirodė, kai buvo minimos K. Donelaičio

230-osios ir L. Rėzos 170-osios mirties metinės. Tie metai tarsi iš naujo nematoma gija susiejo didį poetą ir ne mažiau didį literatūrinio žodžio vertintoją mokslininką, kilusį iš smėlio užpustyto Karvaičių kaimo Kuršių nerijoje. L. Rėza poemą išleidęs padarė ją plačiam pasauliui prieinama literatūrine vertybe, vargu ar kam plačiau ligi to žinomą Tolminkiemio parapijos kleboną, nuo kurio mirties buvo praėję 38 metai, iškėlė į literatūrinio Olimpo viršūnę. Juk ligi šiol nė vienas Lietuvos poetas dar neprilygo lietuvių literatūros viršukalnei – Donelaičiui.

Danutė ir Vidmantas Staniuliai po vieną K. Donelaičio „Metų“ faksimilinių egzempliorių padovanojo visoms Lietuvos pagrindinėms, vidurinėms mokykloms ir gimnazijoms, nepamirštos ir užsienio šalyse veikiančios Lietuvos mokyklos. Tai štai Valdovų rūmuose šios dovanojimo akcijos metu dalyvavo ir grupelė sintautiškių, tarp kurių buvo ir M. Puodžiukaitienė, galėjusi iš širdies pasveikinti savo mokinį V. Staniulį.

Vieną knygą M. Puodžiukaitienė parašė kartu su V. Staniuliu. Tai Sintautų mokyklos muziejaus istorijos studija „Muziejus. Kultūros vertybės. Žmogus“. Ji išleista 2009 m., minint Sintautų mokyklos 170 metų gyvavimo sukaktį. Tai buvo jau ketvirtoji mokytojos parašyta knyga, visos apie Sintautus arba sintautiškius. Prieš tai pasirodė istorinė apybraiža „Sintautų mokyklos šviesa“ (2004), Antano Tatarės 200-osioms gimimo metinėms skirta knyga „Rašytojas ir švietėjas kunigas Antanas Tatarė“ (2005), kraštotyros studija „Sintautų krašto keliais: istorijos, kultūros, gamtos paminklai, rašytojai, signatarai ir jų tėviškės“ (2006). Būtent V. Staniulis ir buvo tas drąsintojas ir ragintojas mokytojai imtis rašyti knygas. Apie 30 mokytojos straipsnių parašyta, su-

Prie poeto Prano Vaičiaičio paminklo XXVII knygos mėgėjų draugijos pirmininkė poetė Dalia Poškienė, kultūros istorikas Albinas Vaičiūnas ir Juozo Tumo-Vaižganto premijos laureatė (2012 m.) žurnalistė Perpetua Dumšienė

dėta į enciklopedinio pobūdžio brolių Bernardo ir Vincento Aleknavičių leidžiamą daugiatomį veikalą „Novužės krašto vaikai“, per šimtą straipsnių paskelbta periodinėje spaudoje apie Sintautus. Pagaliau ar daug mokytojų

gali didžiuotis įkūrę net tris muziejus? Mokytoja M. Puodžiukaitienė yra viena iš jų.

Sintautų mokytojos nusipelno pagarbą žodžio už daugelį iniciatyvų ir padarytų darbų. Būtent mokyto-

jos – Marija Puodžiukaitienė, Regina Dėdiniė ir Liudvina Kutkaitienė, siekdamos tęsti profesoriaus Juozo Pikčilingio siekius puoselėjant gimtą kalbą ir savo krašto istoriją, 2003 m. įsteigė gimto žodžio bičiulių draugiją „Aidija“. Be mokytojų pastangų, o jų didžioji siela ir įkvėpėja visados buvo mokytoja Marija, neapsieita 2000 m. „Sintautų akademijai“ organizuojant pirmąjį Pasaulio sintautiškių suvažiavimą. Kartu buvo minimos Sintautų parapijos 200 metų jubiliejus ir Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios atstatymo 5-osos metinės. Vyko ir mokslinė konferencija „Sintautai amžių sandūroje“. Joje M. Puodžiukaitienė skaitė pranešimą apie literatūrinius Sintautus ir sintautiškių meną.

O štai antrasis Pasaulio sintautiškių suvažiavimas 2012 m. rugpjūčio 24–25 d. vyko jau be mokytojos Marijos Puodžiukaitienės, netikėtai tų metų balandžio 4 dieną iškeliauvusios į Amžinatvę. Sintautai, mokytojos mokiniai ir bendraminčiai neteko istorinės ir kultūrinės atminties puoselėtojos, didžiasielės asmenybės, savo žymiųjų pirmtakų darbų tęsėjos. Į paskutinę kelionę ją lydėjo daugybė jos buvusių mokinių ir atvykusiųjų iš įvairių Lietuvos kampelių, palaidota tose pačiose jos pamiltose Sintautų kapinėse, kur ilsisi ir kiti įžymūs šio krašto žmonės. Šiandien žvelgdami į Prano Vaičiaičio paminklą Sintautuose, Sintautų istorijos ir literatūros muziejų, žinoma, ir į rankas paėmę enciklopedinį dvitomį leidinį „Sintautai“, kokio neturi nė vienas Lietuvos miestas, mes prisimename ir visus šio krašto ar su šiuo kraštu susijusių žmonių gyvenimus.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Toks užrašas yra prie paminklo, tik gaila, kad nepažymėtas ir kūrėjas – skulptorius Juozas Šlivinskas